

összefüggésben azokkal a megfontolásokkal, amelyek alapján éppen ezeket a fejezeteket emeltem ki. Ez pedig abban áll, hogy szerintem mindaz, amit Karnoouh a nemzeti gondolkodásról, tudatról és politikáról feltár, általában igaz minden etnikai nemzetre, különösen pedig a közép-európaiakra. Tehát olvasásuk a magyar nemzettudat és nacionalizmus értelmezésében is segíthet minket. Ami által könyvének különös aktualitása lett. Mert a magyar fejlődés egyik közeljövőbeli veszélye egy új „száhuítás fejlődés” elindulása lehet – hogy Bibó kifejezését használjam. Ilyenkor pedig – tetszik, nem tetszik – minden hasznos lehet, ami gondolkodásra késztet.

Éppen ezért is tettem félre minden személyes megfontolásom, és vállaltam ennek a kis dicséretnek a megírását.

Tordai Zádor

STEPHEN VIZINCZEY: ÉRETT ASSZONYOK DICSÉRETE

Fordította Halász Zoltán
Magyar Világ Kiadó, 1990. 248 oldal, 130 Ft

Rossz könyv. Ha kinyitom, azonnal becsukódik. Csak két kézzel olvasható – pedig nem sok könyv van a világon, amely ezt a tortúrát megélné. Ez nem az a könyv.

Helyzetét még két körülmény súlyosbítja. Jelesül a gyengécske, szürke és magyartalan, láthatóan összekapkodott fordítás – Halász Zoltán munkája, aki roppantul kedveli a gondolatjeleket, csak épp azt nem tudja, mire valók.

Meg a borítók. Amelyek kívül-belül tele vannak idézve hozsannával. A méltató paszuszok igen-igen előkelő forrásokra hivatkoznak, alaposan felcsigázzák az érdeklődésünket, és jó magásra állítják a mércét – hogy aztán annál hervadtabb lélekkel zárjuk a könyvkötészetű selejttel vívott tusát. A magyarnak született szerző jobbára Magyarországon, magyarul megélt és angolul megírt történetét a

negyvenegyedik angol, üzennyolcadik spanyol stb. kiadással egy időben hozta haza a történelem szele – szédítő háttér! De hát ezek az adatok nem a MŰVET minősítik, hanem csupán arról szólnak: mit eszik manapság az olvasó széles e világban. Készséggel elhinném a szuperlatívuszokat a *Punch*nak, *The Times*nak, *The New York Times*nak, *Berliner Zeitung*nak – csak hát a borító mögött ott áll maga a ronggyá dicsért szöveg, amelyről magam is stélkezhetem. És amelyhez képest ez a tömjénes reklámmontázs bosszantó félrevezetés.

Önéletrajzi ihletésű szerelmi történetek füzére, vonzóan szabados felvezetésben, leöntve némi szellemeskedő, de tényleg nem is túl adagolt „filozófiával”, szléshícamok nélkül – könnyed, felszínes locsogás. Célzata, morálja sem ellenszenves („részt azért szedem elő emlékeim még most is csillogó szilánkjait, mert jólesik, másrészt azért, mert meggyőződéseim szerint sok fiú legszebb éveit – és jellemét – annak a levehitnek jegyében teszi tönkre, mely szerint durva és kemény fickónak kell lennie, hogy igazi férfivá váljék”). Sehol nem bántó, nem is túllrt, már csak tárgyánál fogva is – NŐK – kellemes. Mi bajom van hát vele? Csak annyi, hogy *nem elég jó*. Nem szép-irodalom.

A könyv java Budapesten, piciny része Rómában, legvége Torontóban játszódik. Rómát és Torontót csak felületesen ismerem – kíváncsian lesem: megtudok-e bármi *ténylegesen* például Torontóról. Semmit; amit kapok, még az én anizksz-ismereteimnél is semmitmondóbb közhely. Hogy a kanadai amerikaiakat kizárólag a tévé érdekli, hogy szívesebben isznak, mint szeretkeznek, hogy csak az a fontos nekik, mit hol lehet venni vagy eladni – mindez pontosan abban a kedvesen csipkelődő tónusban, amely nem fogja sérteni a célba vett kanadaiakat sem, őket is mindössze szóra kötöztetja (Igy kell ezt, ha el akarjuk adni a könyvünket!) – csak éppen: *semmit* nem mond róluk. Még bosszantóbb, hogy a *nőkről* – végül is róluk van itt szó! – sem tudok meg semmi újat. Szorongva méricskélem: a végtére is *magyar szerzőtől Magyarországról* is csak ilyesféle locsifeci közhelygyűjteményt kap a világ könyvfogyasztó közönsége? De ezen a ponton kicsit azért megnyugszom: közös hazánkról szólva ennél valamivel tartalmasabb Vizinczey. Még a pesti nők is: valahogy értelmesebbek, értelmezhetőbbek, funkcionálisabbak és színeseb-

bek – nem is annyira az *érett* nők, inkább talán a magyar nők *dicsérete* ez a kedvesen gyarló lektűr. Valamelyest megbékülök –

(„Irigy pályatárs”, hallom lelki füleim-mel a viszontírniükát. Magamba szállok: tényleg, nem az irigységem diktálta ezeket a gonosz sorokat? De hát *nem*. Ha mélyen a lelkembe nézek, bizony vannak könyvek, amelyeket irigylnem kell. De ezt valóban nincs miért. Akkor meg miért irigyelném az érdemtelen sikerét?)

Csalog Zsolt

EDGAR WIND: MŰVÉSZET ÉS ANARCHIA

Fordította Turai Hedvig
Corvina, 1990. 140 oldal, 85 Ft

Öröm kézbe venni, jó olvasni Edgar Wind kis könyvét, a MŰVÉSZET ÉS ANARCHIA-t. Mindig lenyűgöz, ha egy szakma nagy öregje magabiztos könnyedséggel megosztja évtizedeken át felhalmozott tudását az olvasóval. Egyszerűen, szinte kedvesen szól az őt legmélyebben érintő kérdésekről. Elnéz, bölc mosolya fedleteti, amit voltaképp nem ütök: nincsenek kész válaszai, s csak azért nem vallja be, hogy maga is a sötétben tapogatózik, nehogy megrettenjünk e sötétségtől.

A kötet hat, egyenként félórás, oxfordi előadás (*Reith Lectures*, 1960) pergő szövegét adja közre, kétszer akkora terjedelmű jegyzet-apparátus kíséretében. A éradhatalan filológus, művészettörténész és esziéta nem pusztán a hivatkozásait adatolja, hanem – olykor tanulmányértékd – megjegyzéseket, gondolatársításokat is fűz az elhangzottakhoz. Botticelli, Michelangelo és Raffaello kutatójaként Wind azoknak a beszélgetéseknek a tartalmát és színezetét akarta elővarázsolni, amelyekben a reneszánsz művészei megismerkedtek a humanisták filozófiai elgondolásaival, a maguk nyelvére fordították a nekik teuszó elemeket, átértelmezték és továbbbszóték az anükvítésről szóló költői mesét. A MŰVÉSZET ÉS ANARCHIA olvasója viszont abból a kivételes társalgásból

kap izeltőt, amely az egykori Warburg Könyvtár előadásait követhette, ahol a filozófiai esztétika, a vallás- és kultúrtörténet kiválóságai fűzték tovább egymás gondolatait, érveikben és példáikban magától értetődően hivatkozva közös műveltségük anyagára, amelybe Schönberg éppúgy beletartozott, mint Savonarola vagy Kant, a neoplatonizmus éppúgy, mint a matematika vagy a modern forma-tervezés.

Ebből a szerzeágazó figyelemből és sokrétű tapasztalatból fakad Wind előadásainak mennyi találó megfigyelése, melyeknek pusztán felsorolása megközelítené könyve hosszúságát. Ezért a továbbiakban csak az előadások alapgondolatával foglalkozom.

A művészet szemlélet változásait történelmi anekdotákkal, az esztétikai elméletalkotás és a művészettörténet-írás egy-egy nagy alakjának tömör és fordulatos jellemzésével ecsetelő tárgyalásmód miatt először fel sem tűnik, hogy Wind a művészeti élet súlyos betegségének diagnózisát állítja fel, s cseppet sem optimistább a modern kultúra keserű ostorozóinál. Az érdekes csak az, hogy a szerző nem a jól berendezett világot feldúló anarchiát kárhoztatja. Ellenkezőleg, a művészet felszabadító erejét, a mindennapok logikáját felforgató anarchikus potenciálját próbálja – bevallottan reménytelenül – visszaperelni. A zabolátlan képzelőerőt, az isteni ihletést, az emberiben megmutatkozó emberfeletit nem övezi már a szentségnek kijáró áhítatos félelem. A teremtő fantázia tiszteletét a személyiségefejlesztő és jól értékesíthető kreativitás dicsérete váltotta fel. A képzelőerő egyéni adottság dolga, s művészeti terméke sem megrendítő, csak érdekes. Ezt akár illően nyugtázhajtja is korunk hóse, a „szenvtelen múzeumi zárdandok”, hogy azután újabb művek felé fordulva el is selejse. A profanizálódásnak az az ára, hogy a képzelet képei elvesztik a (kulikus) közösségre való vonatkozásukat, aminek a kollektív tudattalantól felhozott képek még csalóka pótlékaik sem lehetnek.

A modern művész önnön szabadságának foglya. Tevékenysége az élet periferiájára, olyan „biztonsági zónába” szorult, ahol már nem tudhatja, voltaképpen kinek van szüksége az ő munkájára. A megrendelő nem mecénás többé, csak tanácsstalan, tétlen csendestárs vagy fizetőképes vevő. Mi, műélvezők pedig